

آئین نامه داخلی کمیسیون اصل نودم(90) قانون اساسی

مقدمه :

اصل نودم قانون اساسی رسیدگی به شکایات واصله از « طرزکار » مجلس ، قوای مجریه و قضاییه را به عهده مجلس گذاشته است . بنابراین مجلس حق نظارت بر « طرزکار » خود و قوای دیگر را دارد و باید نسبت به آن ارزیابی نماید ، و به شکایات وارده در این زمینه رسیدگی کند ، و در هر مورد که مربوط به « عموم » باشد گزارش کار خود را به اطلاع عامه برساند ، و طبعاً در کلیه مواردی که به تزییع حقوق بیت‌المال یا اشخاص حقیقی و حقوقی منجر می شود حسب مورد پرونده را به قوه قضائیه یا مراجع ذی ربط ارسال کند تا مقررات قانونی اعمال گردد .

مجلس این وظیفه مهم را به کمیسیون اصل 90 محول کرده تا براساس قانون اساسی و سایر قوانین موضوعه و طبق آئین نامه داخلی مصوب خود اجرا کند .

بر این اساس، این آئین نامه (با توجه به تغییرات صورت گرفته در آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی بخصوص ماده 32) به شرح ذیل به تصویب اعضاء کمیسیون رسید :

فصل اول: وظائف و اختیارات قانونی کمیسیون :

ماده 1- با توجه به اصل نودم قانون اساسی و نیز مصوبات و آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ، وظایف و اختیارات قانونی این کمیسیون به شرح ذیل می باشد:

- 1- سامان دادن و کارآمدسازی مجلس و نمایندگان.
- 2- رسیدگی به طرز کار مجلس، قوه مجریه ، قوه قضائیه و مسئولین آنها ، و نرسیدگی به شکایات مربوطه، و مطالبه پاسخ آنها از قوای مذکور[2].
- 3- اعلام نتیجه رسیدگی ها، و مطلع کردن عامه مردم در مواردی که موضوع مربوط به عموم باشد[3].
- 4- بررسی گزارش های قرائت شده کمیسیونهای تخصصی از تریبون مجلس حسب تقاضای آن ها، و اعلام نتیجه آن به مجلس[4].
- 5- مکاتبه و مراجعه به قوای سه گانه، وزارتخانه ها، ادارات ، سازمان های وابسته به آنها ، بنیادها، نهادهای انقلابی و مؤسساتی که به نحوی از انحاء به یکی از قوای فوق الذکر مربوط باشند[5].
- 6- اعلام عدم پاسخگویی مسئولین به کمیسیون، یا عدم پاسخ صحیح آنها، یا عدم اجابت دعوتهای کمیسیون، به مراجع صالحه قضائی جهت اعمال مجازات های قانونی[6].
- 7- اعزام بازرس یا بازرسان جهت انجام تحقیق و بررسی شکایات وارده ، و لزوم همکاری مسئولین ذی ربط با آنان[7].
- 8- اعلام تخلف مسئولین دستگاهها (در طرز کار خود) به مراجع صالحه قضائی برای رسیدگی خارج از نوبت[8].
- 9- اقدام قانونی نسبت به گزارش نهایی تحقیق و تفحص های واصله از کمیسیون های تخصصی[9].
- 10- ارائه گزارشهایی که مربوط به عموم باشد به هیأت رئیسه مجلس، و قرائت آن در جلسه علنی

11- تقاضای انجام بازرسی فوق العاده از سازمان بازرسی کل کشور [11].

فصل دوم: تشکيلات کمیسیون

ماده 2- کمیسیون دارای 8 عضو دائم و 13 عضو دیگر است که طبق ماده 32 آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی انتخاب می شوند.

تبصره - اعضاء غير دائم کمیسیون پس از غیبت در سه جلسه متوالی و یا 5 جلسه متناوب در طول یکسال، مستعفی شناخته می شوند و باید کمیسیون مربوطه جانشین آنها را معین کند.

ماده 3- کمیسیون اصل نود دارای دو واحد [می باشد]:

1- واحد رسیدگی به طرزکارها و شکایات واصله که اعضای آن را نمایندگان عضو، م شاورین و کارشناسان کمیسیون تشکیل می دهند.

2- واحد دفتر برای اداره امور اجرایی که اعضاء آنرا کارمندان مجلس تشکیل می دهند.

الف- واحد رسیدگی به طرزکارها و شکایات واصله

ماده 4- برای رسیدگی به طرزکار مجلس، قوای مجریه، قضائیه و شکایت ها یا گزارشهای مربوطه سه ح وزه تشکیل می گردد:

1- حوزه رسیدگی به طرز کار قوه مجریه و شکایات مربوطه

2- حوزه رسیدگی به طرز کار قوه قضائیه و شکایات مربوطه

3- حوزه رسیدگی به طرز کار مجلس (و امور ویژه) و شکایات مربوطه

تبصره : هر يك از این سه حوزه می تواند حسب اقتضاء ، کمیته‌هایی را تشکيل دهند.

1- حوزه رسیدگی به طرز کار قوه مجریه و شکایات مربوطه

مسئولیت این حوزه به عهده یکی از نواب رئیس و معاونت آن به عهده یکی از اعضای کمیسیون خواهد بود و در آن پنج کمیته به شرح ذیل تشکیل می گردد:

1/1- کمیته فرهنگی : برای رسیدگی به طرز کار و شکایات در محدوده وظایف کمیسیون های فرهنگی و آموزش و تحقیقات مربوط به وزارتخانه های آموزش و پرورش- علوم، تحقیقات و فناوری- فرهنگ و ارشاد اسلامی- سازمان حج و زیارت - سازمان اوقاف و امور خیریه - سازمان میراث فرهنگی ، صنایع دستی و گردشگری - سازمان صدا و سیما- سازمان تبلیغات اسلامی- سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی- سازمان تربیت بدنی - سازمان ملی جوانان - سازمان آموزش فنی و حرفه ای - دانشگاه آزاد اسلامی و...

1/2- کمیته اقتصادی : برای رسیدگی به طرز کار و شکایات در محدوده وظایف کمیسیون های اقتصادی و برنامه، بودجه و محاسبات مربوط به وزارتخانه های بازرگانی - امور اقتصادی و دارایی- بانک ها- بیمه ها - گمرک جمهوری اسلامی ایران - بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی و...

1/3- کمیته سیاسی و نظامی : برای رسیدگی به طرز کار و شکایات در محدوده وظایف کمیسیون های امنیت ملی و سیاست خارجی و شوراها و امور داخلی کشور مربوط به ریاست جمهوری، معاونت ها و سازمان-

هاي تابعه آن (كه در كمېته هاي ديگر ذكر نشده) - وزارتخانه هاي كشور- دفاع و پشتيباني نيروهاي مسلح- امور خارجه- نيروهاي نظامي و انتظامي- استانداريها- شهرداريها- شوراهاي اسلامي و ...

1/4- كمېته اجتماعي : براي رسيدگي به طرز كار و شكايات در محدوده وظائف كميسيون هاي بهداشت و درمان و اجتماعي مربوط به وزارتخانه هاي بهداشت، درمان و آموزش پزشكي- كار و امور اجتماعي- رفاه و تأمين اجتماعي - تعاون - بنيادشهيدو امور ايتارگران انقلاب اسلامي - جمعيت هلال احمر- برهاد پانزده خرداد- و...

1/5- كمېته فني و عمراني : براي رسيدگي به طرز كار و شكايات در محدوده وظائف كميسيون هاي صنايع و معادن، عمران، انرژي و كشاورزي، آب و منابع طبيعي مربوط به وزارتخانه هاي نيرو- ارتباطات و فناوري اطلاعات- صنايع و معادن- مسكن و شهرسازي- راه و ترابري- نفت - جهاد كشاورزي- سازمان حفاظت محيطزيست- بنياد مسكن انقلاب اسلامي و...

2- حوزه رسيدگي به طرز كار قوايه قضائيه و شكايات مربوطه

مسئوليت اين حوزه به عهده يكي از نواب رئيس و معاونت آن به عهده يكي از اعضاي كميسيون خواهد بود و براي اين حوزه كمېته اي به نام كمېته قضائي جهت رسيدگي به طرز كار و شكايات واصله از قوه قضائيه (مشمول بر ديوانعالي كشور- سازمان بازرسي كل كشور- ديوان عدالت اداري- دادستاني كل كشور- سازمان ثبت اسناد و املاك كشور- سازمان قضائي نيروهاي مسلح- سازمان پزشكي- قانوني- سازمان زندانها و اقدامات تاميني و تربيتي كشور- دادگستريها) ، وزارت دادگستري ، ستاد اجرائي فرمان حضرت امام(ره) و... تشكيل مي شود .

3- حوزه رسيدگي به طرزكار مجلس (و امور ويژه) و نيز شكايات مربوطه

مسئوليت اين حوزه و انتخاب معاونت آن به عهده رئيس كميسيون مي باشد و براي اين حوزه كمېته اي به نام كمېته مجلس و امور ويژه جهت رسيدگي به طرز كار مجلس ، نمايندگان آن ، كميسيونها ، شعب ، ديوان محاسبات كشور ، مركز پژوهشها و ... و شكايات مربوط به آنها تشكيل مي شود. اين كمېته به امور ويژه (گزارشهاي مربوط به وزارت اطلاعات ، امنيت ملي كشور، و ك ليه مواردی كه دارای طبقه بندی تلفی می شود) نيز رسيدگي مي كند.

ماده 5- هر يك از كمېته هاي كميسيون داراي يك رئيس، يك معاون ، يك دبیر و به تعداد لازم مشاور و كارشناس خواهد بود كه توسط هيأت رئیسه كميسيون انتخاب مي گردند.

تبصره 1- هيأت رئیسه مي تواند با موافقت كميسيون از نمايندگان ادوار مجلس در كمېته ها استفاده كند .

تبصره 2- هيأت رئیسه كميسيون، روساي كمېته ها و نمايندگان كميسيون در مجامع و شوراها از ميان اعضاي ثابت كميسيون انتخاب ميگردند.ولي با نظر هيأت رئیسه كميسيون ساير اعضاي كميسيون نيز مي توانند بعنوان روساي كمېته ها و نماينده كميسيون در مجامع و شوراها عضویت و يا شرکت داشته باشند .

تبصره 3- هر يك از اعضاي غير ثابت كميسيون متناسب با كميسيون تخصصي خود بايد عهده دار وظيفه اي در كمېته مربوطه باشند .

تبصره 4- در هر مورد كه به اظهارنظر مشاوران و يا كارشناسان رشته خاصي نياز باشد، رئيس كمېته مراتب را به رئيس كميسيون گزارش مي كند تا با موافقت وي پيگيري شود.

تبصره 5- براي موضوعاتي كه (به تشخيص هيأت رئیسه كميسيون) مربوط به كمېته هاي مختلف باشد كمېته خاص (مركب از اعضاي كمېته هاي مربوطه) تشكيل مي شود .

تبصره 6- هيچ يك از كمېته ها نمي توانند در پرونده ها و امور كمېته هاي ديگر دخالت كنند مگر با نظر رئيس يا هيأت رئیسه كميسيون .

تبصره 7- هیأت رئیسه کمیسیون می تواند حسب ضرورت برای هر يك از کمیته ها ، گروههاي كاري تخصصي به صورت موقت یا دائم ایجاد نماید.

ب- واحد دفتر :

ماده 6- امور اداري کمیسیون و اجزاء آن و نیز مرخصي ، حضور و غیاب و سایر مسائل اداري بازرسان ، مشاوران و کارشناسان توسط مدیرکل دفتر اجرائي و زیر نظر رئیس کمیسیون انجام می پذیرد.

ماده 7- هیأت رئیسه کمیسیون حقوقدانان ، مشاوران ، کارشناسان کمیسیون به ویژه دبیر کمیسیون را از میان افراد متقي ، امین ، با تجربه ، با حسن شهرت ، متخصص (متناسب با وظایف و نیازهاي کمیسیون) انتخاب و به سازمان اداري مجلس جهت صدور احکام آنان معرفی می نماید .

ماده 8- در صورتي که مدیرکل دفتر اجرائي کمیسیون ، عدم صلاحیت یکی از کارکنان را احراز کند پس از موافقت رئیس یا هیأت رئیسه کمیسیون او را به سازمان اداري مجلس معرفی خواهد کرد.

ماده 9- کلیه نامه هاي طبقه بندي شده زیر نظر رئیس کمیسیون مفتوح میگردد.

تبصره: مسئولین کمیته ها هر مطلبي را که مربوط به امور ویژه تشخیص دهند باید به کمیته مربوطه منتقل کنند .

فصل سوم: آیین رسیدگی به شکایات

ماده 10- کلیه نامه ها ، گزارشها و شکایات واصله توسط اداره کل دفتر اجرائي کمیسیون ثبت ، بررسی و خلاصه آن با پیشنهاد مشخص حداکثر ظرف مدت يك هفته به مسئول ارجاعات کمیسیون منعکس می شود .

ماده 11- مسئول ارجاعات (که منتخب هیأت رئیسه از بین اعضاء ثابت کمیسیون است) مواردی را که خارج از صلاحیت کمیسیون تشخیص دهد توسط دفتر اجرائي (همراه با راهنمایی هاي لازم برای پیگیری) به شاکی اعلام می کند. سایر موارد جهت اقدام به کمیته هاي مربوطه ارجاع می گردد .

ماده 12- کلیه شکایات هاي دریافتي ، به ترتیب وصول به کمیته هاي مربوطه، مورد رسیدگی قرار می گیرد ، و در هر يك از مراحل رسیدگی نیز باید به ترتیب وصول به همان مرحله ، اقدامات لازم انجام گیرد مگر در موارد ضروري به تشخیص مسؤل کمیته .

ماده 13 - در مواردی که رسیدگی به يك پرونده فوریت داشته باشد و اعضاء کمیته مربوطه در دسترس نباشند ، یا به هر دلیلي مصلحت نباشد بنا به تشخیص رئیس یا هیأت رئیسه کمیسیون آن را به کمیته دیگری ارجاع داده یا شخصاً اقدامات لازم را انجام می دهد.

ماده 14- دفتر اجرائي موظف است نتیجه اقدامات انجام شده توسط کمیسیون را به اطلاع شاکی برساند مگر در امور طبقه بندي شده یا مواردی که مسؤل کمیته موافق نباشد .

ماده 15- مسئول هرکمیته شکایات واصله را بین نمایندگان عضو کمیته ، مشاوران ، و کارشناس مربوطه که مسئولیت کارگزاری را هم به عهده دارد توزیع می کند. کارشناس مزبور باید ظرف مدت کمتر از يك ماه کلیه وظائف محوله به خود را با سریعترین ابزار ممکنه اعم از تلفن ، فاکس ، مذاکره و ... انجام داده ، ابهامات و نقائص اسنادي پرونده را بر طرف نموده و جهت تصمیمات بعدي به مسئول کمیته تقدیم نماید تا وي دستورات مقتضي را صادر کند. این مدت با نظر مسئول کمیته برای يك بار قابل تمدید است .

ماده 16- هیچ پرونده اي نباید بیش از چهار ماه در کمیته بماند مگر آنکه رئیس کمیته ادله كافي این امر را به هیأت رئیسه کمیسیون ارائه نماید.

ماده 17- هر پرونده اي پس از تصمیم گیری نهایی، جهت اقدامات بعدي (بایگانی یا گزارش به هیأت رئیسه

لئیسون) با امضاء مسئول کمیته به مدیرکل دفتر اجرائی کمیسیون ابلاغ میگردد.

ماده 18- هر پرونده پس از موافقت هیأت رئیسه کمیسیون در دستور کار کمیسیون قرار میگردد .

ماده 19- شکایاتی که ناشی از نقض یا ابهام قوانین در طرز کار قوای سه گانه است پس از بررسی در کمیته ذی ربط ، با پیشنهاد اصلاح قانون مربوطه به هیأت رئیسه کمیسیون گزارش می شود تا پس از بحث و بررسی در جلسه عمومی کمیسیون مطرح و در صورت تأیید نهائی جهت اصلاح قانون مزبور به دولت یا کمیسیون مربوطه ارائه شود.

ماده 20- کلیه پیشنهادات ابتدائی راجع به اصلاح قوانین و طرز کار دستگاهها باید به تصویب کمیسیون رسیده باشد.

ماده 21- کلیه مکاتبات با رهبری ، سران قوای سه گانه، رؤسای مجمع تشخیص مصلحت نظام ، شورای نگهبان ، مجلس خبرگان رهبری و شورای عالی انقلاب فرهنگی ، فرماندهان ارشد نیروهای مسلح (ستادکل، ستاد مشترک ، نیروهای سه گانه و ناجا) ، معاون اول رئیس جمهور و نظائر آنها با امضاء رئیس کمیسیون انجام میگیرد .

مکاتبه با سایر معاونین رئیس جمهور ، وزراء و همکاران آنها با امضاء رئیس یا نواب، و مکاتبه با سایر مقامات کشوری، لشکری و قضائی حسب موضوع با امضاء رئیس کمیته مزبور هم انجام می گیرد.

تبصره : رئیس کمیسیون میتواند در موارد ضروری امضاء نامه های فوق الذکر را بصورت موردی به نواب رئیس محول کند.

ماده 22- مسئولین کمیسیون باید در ارسال مفاد شکوائیه ها برای دیگران رعایت اخلاق اسلامی و احتیاطات لازم را خصوصاً در مسائل امنیتی بنمایند .

ماده 23- اگر دستگاههای ذی ربط حداکثر تا يك ماه از تاریخ دریافت نامه کمیسیون در اعلام پاسخ تعلل نموده یا پاسخ قانع کننده ای ارائه ننمایند رئیس کمیته باید پس از یکبار پیگیری و عدم وصول پاسخ ، گزارش آن را به هیأت رئیسه کمیسیون ارائه کند تا تصمیم مقتضی اتخاذ گردد.

ماده 24- دعوت از رؤسای قوای سه گانه پس از پیشنهاد رئیس کمیسیون و تأیید هیأت رئیسه و تصویب دو سوم اعضاء کمیسیون با اطلاع هیأت رئیسه مجلس انجام می گیرد.

ماده 25- دعوت از مسئولین قوای ثلاثه به کمیسیون با رعایت ماده 21 انجام می شود.

ماده 26- مدیرکل دفتر اجرائی کمیسیون می تواند حسب دستور مسئول کمیته و متناسب با مخاطبین نامه ها ، پیگیری نامه های ارسالی وی را امضاء نماید .

ماده 27- مدیرکل دفتر اجرائی کمیسیون می تواند نامه های مربوط به رؤسای بخش های مختلف سازمان اداری مجلس را امضاء نماید .

ماده 28- چنانچه با پیشنهاد مسئولین کمیته ها و تشخیص هیأت رئیسه یا مسئول کمیسیون برای تحقیق در پرونده ای نیاز به اعزام هیأت باشد آن هیأت با ابلاغ رئیس کمیسیون به محل اعزام می شود . هیأت مذکور موظف است پس از پایان مأموریت گزارش سفر خود را (همراه با نظریه و پیشنهاد) حداکثر ظرف 15 روز به رئیس کمیسیون ارائه نماید. این گزارش با موافقت هیأت رئیسه و تصویب کمیسیون منتشر خواهد شد.

تبصره : در هیأت اعزامی باید یکی از نمایندگان مجلس (با اولویت رئیس کمیته مربوطه) به عنوان رئیس ، و مشاور و کارشناس کمیته (با موافقت رئیس کمیسی و ن) حضور داشته باشند . حضور کارشناسان سایر دستگاهها نیز با موافقت رئیس کمیسیون بلامانع است .

ماده 29- گزارش کلیه پرونده‌هایی که لازم است در صحن علنی مجلس قرائت شود باید به تصویب کمیسیون رسیده باشد .

ماده 30- مقامات دولتی، قضائی و نمایندگان مجلس تنها با درخواست کتبی و موافقت رئیس کمیسیون می -
توانند اسناد موجود در کمیسیون را رویت کنند.

ماده 31- اسناد و اوراق پرونده ها نباید از کمیسیون خارج گردد ، مگر در موارد ضرورت با موافقت کتبی رئیس کمیسیون .

ماده 32- مدیرکل دفتر اجرائی کمیسیون می‌تواند در جلسات رسمی کمیسیون و هیات رئیسه شرکت کند، مگر در موارد خاص .

این آیین‌نامه در 32 ماده و 12 تبصره در تاریخ 88/6/3 به اتفاق آراء به تصویب کمیسیون رسید. / اصل 90

محمد رضا فاکر

مسئول کمیسیون

[منظور از طرز کار شیوه اداره امور مربوطه است . بنابراین هر نوع تعلل مسئولین در انجام مسئولیت های محوله، اطاله کارها، عدم رسیدگی به خواسته های مشروع ارباب رجوع، عدم رعایت صرفه جوئی های لازم در مصرف بیت المال، القاء مطالب غم‌واغی یا گمراه کننده به مردم و امثال اینها باشد طرز کار تلقی می شود.

1- ماده 32 آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی [به منظور سامان دادن و کارآمدسازی مجلس و نمایندگان خصوصاً نسبت به طرز کار قوای مجریه و قضائیه و مجلس مبتنی بر اصول متعدد قانون اساسی بالاخص اصل نودم (90) ، کمیسیونی به نام اصل نودم (90) قانون اساسی تشکیل می گردد تا طبق قوانین مصوب مربوط به خود اداره و انجام وظیفه نماید .
اعضاء این کمیسیون به شرح ذیل است 1- از هر کمیسیون تخصصی يك نفر با معرفی کمیسیون مربوطه . 2- هشت (8) نفر از نمایندگان که توسط رؤسای شعب و هیات رئیسه به عنوان اعضای ثابت انتخاب می شوند.]

2- اصل نودم قانون اساسی ، ماده 5 قانون نحوه اجرای اصل نودم قانون اساسی ، ماده 32 و تبصره 3 ماده 25 آیین نامه داخلی مجلس ، و نظریه های تفسیری شورای نگهبان قانون اساسی در مورخ 1366/8/27 و 1366/10/23

3- اصل نودم قانون اساسی

4- تبصره 1 ماده 33 آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

5- قانون اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل نود با دستگاههای دولتی جهت رسیدگی به شکایات مردم، ماده 2 قانون نحوه اجرای اصل 90 قانون اساسی

6- قانون الحاق يك تبصره به ماده واحده مصوب 1359/11/1 مجلس شورای اسلامی راجع به اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل 90 با دستگاههای دولتی، مواد 2 و 7 قانون نحوه اجرای اصل نودم قانون

اساسي جمهوري اسلامي ايران

- 7- ماده 3 قانون نحوه اجرائي اصل نودم قانون اساسي جمهوري اسلامي ايران
  - 8- تبصره ماده 5 قانون نحوه اجرائي اصل نودم قانون اساسي جمهوري اسلامي ايران
  - 9- تبصره 5 ماده 198 آيين نامه داخلي مجلس
  - 10- ماده واحده قانون نحوه گزارش كميسيون اصل 90 قانون اساسي جمهوري اسلامي ايران و ماده 116 آيين نامه داخلي مجلس
  - 11- بند «ب» ماده 2 قانون اصلاح موادي از قانون تشكيل سازمان بازرسي كل كشور و الحاق يك تبصره به آن
- [ماده 1 قانون نحوه اجرائي اصل نودم قانون اساسي جمهوري اسلامي ايران

<http://parliran.ir/index.aspx?siteid=1&pageid=262>